

УДК 378:793.3–051

Людмила Гекалюк

РОЛЬ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «РЕЖИСУРА В ТАНЦІ» У РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ХОРЕОГРАФІЇ

У статті досліджуються питання розвитку творчого потенціалу майбутніх вчителів хореографії в процесі викладання інтегрованого курсу «Режисура в танці». Акцентується увага на інтегрованому підході до структурування змісту навчання, його ефективності та значення для розвитку творчого потенціалу студентів-хореографів. У статті розкривається зміст інтегрованого курсу «Режисура в танці» та його складові. Автор звертає увагу на практичну частину занять, зміст яких направлений на розвиток творчого потенціалу студентської молоді як майбутній учителів хореографії.

Ключові слова: творчий потенціал, інтегрований підхід, режисура в танці, вчителі хореографії, роль інтегрованого курсу, акторська майстерність, сценічний рух, грим, організація хореографічних заходів, сценарна робота.

В статье исследуются вопросы развития творческого потенциала будущих учителей хореографии в процессе преподавания интегрированного курса «Режиссура в танце». Акцентируется внимание на интегрированном подходе к структурированию содержания обучения, его эффективности и значение для развития творческого потенциала студентов-хореографов. В статье раскрывается содержание интегрированного курса «Режиссура в танце» и его составляющие. Автор обращает внимание на практическую часть занятий, содержание которых направлено на развитие творческого потенциала студенческой молодежи как будущих учителей хореографии.

Ключевые слова: творческий потенциал, интегрированный подход, роль интегрированного курса, учителя хореографии, режиссура в танце, основы сценического движения, основы актерского мастерства, грим, организация хореографических мероприятий, сценарная работа.

The article explores the development of the creative potential of future choreography teachers in the process of teaching the integrated course «Dance directing». The attention is focused on an integrated approach to structuring the content of training, its effectiveness and importance for developing the creative potential of students-choreographers. The article reveals the content of the integrated course «Dance directing» and its components. The author draws attention to the practical part of the classes, the content of which is aimed at developing the creative potential of student youth as future teachers of

choreography. The practical significance of the research lies in the analysis of the development of the creative potential of future choreography teachers, in the process of teaching the integrated course «Dance directing».

Key words: *mhe dance direction, creative personality, future teachers of choreography, choreographer students, forming a creative personality.*

Сьогодні в умовах економічних і соціальних змін виникає гостра потреба суспільства в моральних, творчих особистостях, які мають високий рівень професійної культури. А відтак у вищих навчальних закладах України відбувається процес модернізації освіти відповідно до умов сьогодення. Одним із пріоритетних напрямів освіти є розвиток творчого потенціалу, збагачення духовного світу, соціального досвіду молоді, розвиток їх обдарувань, здобуття знань, практичних навичок, формування сучасного світогляду, заснованих на найцінніших надбаннях світової культури.

Як відомо, творчий потенціал особистості – це складна структура, що розвивається поступово, через збагачення творчого досвіду, систематичне спрямування на творчу діяльність, виховання потреби у творчості.

Сучасні педагоги і науковці знаходяться у постійному пошуку нових методів, педагогічних підходів, технологій, спрямованих на розвиток творчого потенціалу студентів. Так, В. Ніколко, А. Менегетті, Я. Пономарьов, А. Спіркін, В. Цапок, А. Шумілін та ін. у своїх дослідженнях визначили сутність творчості; Т. Браже, Н. Кічук, П. Кравчук, А. Майданов приділяли увагу творчому потенціалу особистості; а Л. Андрощук, В. Андреев, О. Бикова, Ю. Кулюткін, О. Матюшкін, О. Отич, М. Каган, В. Шубинський та ін. у своїх дослідженнях розглядали питання розвитку особистості в творчій діяльності. Наукові дослідження Т. Благової, О. Бикової, С. Куценко, О. Мікулінської, Г. Ніколаї, О. Тарвнцевої, Ю. Тарасова, Т. Чурпіти присвячені формуванню творчого потенціалу та професійній підготовці майбутніх педагогів.

Одним із шляхів удосконалення підготовки майбутніх учителів хореографії є доповнення або часткова заміна бази традиційних спеціальних дисциплін новими інтегрованими навчальними курсами та формування методичної системи їх реалізації з використанням сучасних інноваційних педагогічних технологій.

Як свідчать чисельні літературні джерела, інтегрований підхід до структурування змісту навчання зарекомендував себе як один із найбільш ефективних і дозволяє суттєво підвищити якість навчального процесу. Результати педагогічних досліджень доводять, що у процесі вивчення науково обґрунтованих інтегративних навчальних курсів створюються умови для формування компактної, гнучкої системи знань.

Вперше поняття «інтеграція» було використано в XVII столітті Яном Амосом Коменським у праці «Велика дидактика». Він вважав, що для

формування системи знань важливо послідовно встановлювати зв'язки між предметами («Все, що знаходиться у взаємозв'язку, повинно вивчатися у такому ж взаємозв'язку») [3].

Саме слово інтеграція походить від латинського *integration* – цілий та в перекладі означає відновлення, відбудова, наповнення. У довідковій літературі цей термін тлумачиться як об'єднання в єдине ціле раніш ізольованих частин, елементів, компонентів, що супроводжується ускладненням і зміцненням зв'язків та відношень між ними [4].

Великий енциклопедичний словник за редакцією А. Прохорова визначає інтеграцію як «1) поняття, що означає стан зв'язаності окремих диференційованих частин і функцій системи, організму в ціле, а також процес, що веде до такого стану; 2) процес зближення і зв'язку наук, що відбувається поряд із процесами їхньої диференціації» [7].

Отже, автори тлумачень поняття «інтеграції», не дивлячись на відмінність словесних описів, суть інтеграції розуміють як процес і результат встановлення цілісності раніше розрізнених елементів, або особливий стан системи, який характеризується цілісністю та узгодженістю її елементів. Причому ступені інтегрованості елементів системи можуть бути різні.

Суть інтегрованого навчання полягає в побудові навчального курсу таким чином, щоб окремі розділи були тісно взаємопов'язані між собою і їх навчальні можливості використовуються максимально.

У XIX столітті найбільший внесок у розробку інтегрованих курсів зробив К. Д. Ушинський. Він розробив модель, структуру, напрямки інтеграції. Проте, що стосується вищої школи, то вона має свою специфіку і сьогодні є в полі зору багатьох науковців.

Мета написання статті полягає у розкритті ролі інтегрованого курсу «Режисура в танці» у підготовці майбутніх учителів хореографії і зокрема для розвитку їх творчого потенціалу.

Інтегрований підхід до структурування змісту спеціальних дисциплін художнього спрямування дозволяє більш якісно підготувати студента до навчання варіативних модулів художнього спрямування, навчити його розумінню сучасних проблем, сприяє формуванню вміння адаптувати знання до нових умов та оволодівати новими знаннями на базі сформованої інтегрованої системи знань [7].

Студенти-хореографи тісно пов'язані зі сценою і як виконавці, і як постановники – майбутні керівники творчих колективів. Отже для них необхідно володіти високою загальною культурою, широким світоглядом, знати закони творчого процесу та режисури, володіти цими законами та технологічними навичками мистецтва.

Професійна підготовка майбутнього учителя-хореографа має комплексний характер і передбачає вивчення студентами цілого спектру спеціальних курсів, спрямованих на формування основних якостей як

педагога-балетмейстера, так і хореографа виконавця. Так розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії сприяє інтегрований курс «Режисура в танці». Це складний комплекс, що включає в себе такі взаємопов'язані модулі як «Основи сценарної роботи», «Основи сценічного руху», «Основи акторської майстерності та режисури в танці», «Грим», «Теорія і методика організації масових танцювальних заходів». Навчальний матеріал даного курсу передбачає такий вид діяльності як творча робота, що безумовно сприяє розвитку творчого потенціалу.

Майбутні вчителі хореографії повинні знати закони режисури, специфіку сценічного руху та сценічної дії, основні складові формування відчуття руху та пластичної форми, елементи акторської майстерності, принципи системи К. С. Станіславського, педагогічні та психологічні аспекти організації шкільних свят, форми масової роботи в школі, основи драматургії та режисури шкільних свят, правила написання сценарію; теорію та методику організації масових танцювальних заходів, їх різновиди, диференціацію хореографічних заходів за напрямками діяльності та специфіку їх організації; види гриму, алгоритм та техніки його створення. Усе це і є основними завданнями інтегрованого курсу «Режисура в танці».

Під час практичних занять студенти вчаться створювати сценічний образ, використовуючи специфіку сценічної дії виконавця в поєднанні з виразними засобами хореографії, створювати хореографічні композиції за усіма законами режисури; за оптимальних енергетичних витрат досягати максимальної пластичної виразності; керувати центром тяжіння, координувати рухи в заданому малюнку, управляти периферією тіла, включаючи м'язи обличчя; керувати швидкістю руху та акторською напругою; точно організувати свої рухи в часі й просторі; створювати різні види гриму відповідно до художніх особливостей танцювального номеру чи спектаклю, індивідуальних особливостей зовнішності актора, режисерської концепції та стилю оформлення спектаклю; організувати, складати сценарії та проводити різні види масових танцювальних заходів за усіма законами драматургії та режисури.

Звичайно, цей величезний обсяг матеріалу поділений на модулі, кожен з яких має свою специфіку.

Модуль «Основи сценічного руху» має на меті розкриття здібностей студентів, оволодіння ними технікою сценічного руху, а також формування у них потреби у виразному пластичному русі та прагнення самовираження через рух. У виконанні на сцені найважливішою стороною майстерності є переданий засобами пластики зміст. Це багато в чому залежить від рівня загальної пластичної культури, наявності активного запасу сценічних навичок, якими виконавець вміє вільно користуватися. Кожен виконавець повинен знати закони руху на сцені та розвивати свої здібності відповідно до них. Мистецтво володіння своїм тілом на сцені передбачає чистоту рухів,

їх смислову визначеність, строгу кількісну та якісну підібраність, особливо у танцівників. Все має бути в них точно і конкретно: смислові відтінки рухів, їх швидкість, сила, величина. Коли пластичний малюнок вивірений до найменшої подробиці, коли в ньому не залишилося нічого зайвого, непотрібного, все стає значним і виразним: поворот голови, стиснення пальців, вираз обличчя, підняття руки та ін. [6]. Саме осмислений і відчутий до дрібниць рух витримує «перевірку на правдивість» [5].

На практичних заняттях студенти вчаться відчувати рух, вибудовувати його, відповідно до музики та заданого характеру. Під час виконання вправ тренуються зберігати стійку позицію у різних видах конструкцій, утримуючи рівновагу в незвичних для тіла положеннях та самі створюють нові конструкції. Вчаться студенти і грати швидкостями, м'яко та швидко гальмувати і керувати процесом зміни дії; координувати свої рухи та організовувати їх у просторі, взаємодіяти з предметами та вибудовувати пластичну фразу і пластичний діалог з партнером на основі добре освоєних навичок. Усе це відбувається як в процесі виконання так і створення студентами самотужки нових вправ. Одним із творчих завдань є постановка та виконання етюдів з використанням різних видів сценічних рухів.

Сценічний рух тісно пов'язаний з акторською майстерністю, адже сам по собі рух на сцені нічого не вартий без його усвідомлення. Кожний хореографічний витвір вимагає від учасників емоційності, творчої активності, мобілізації всіх фізичних і духовних сил і звичайно ж акторської майстерності.

Модуль «Основи акторської майстерності і режисури в танці» готує студентів до самостійної роботи по створенню хореографічних постановок за усіма законами режисури та створення сценічного образу за допомогою виразних засобів хореографічного і театрального мистецтва. Серед завдань даного модулю є виховання пластичної виразності, вміння чути музику і переводити її на мову дії; розвиток уяви, творчої фантазії та всебічне використання цієї взаємодії з танцювальною технікою для створення образу в танці. Весь навчальний матеріал і методика викладання спираються на вчення К. С. Станіславського про сценічні дії як основу мистецтва актора і режисера. При цьому враховано специфіку акторської майстерності в хореографічному мистецтві, де засобом створення художнього образу слугують пластика, міміка людського тіла.

Комплексне освоєння елементів сценічної майстерності дає можливість визначити шляхи створення сценічного образу за допомогою виразних засобів хореографічного мистецтва і, отже, самостійно працювати, що є кінцевою метою навчання. Усі заняття передбачають виконання різноманітних творчих завдань в рамках музично-сценічної, акторської, хореографічної діяльності. Індивідуальним завданням є постановка та

акторське виконання етюдів та хореографічної картинки, де студенти виступають в ролі актора, режисера, хореографа тощо.

Створення художнього образу – це складний процес, в якому не останнє місце займає грим. За допомогою гриму виконавець може змінити своє обличчя, надати йому таку виразну форму, яка допоможе йому найбільш повно і всебічно розкрити суть образу і в найбільш наочному вигляді донести до глядача. Але грим має значення не тільки як зовнішній малюнок характеру зображуваного актором персонажа. Ще в творчому процесі роботи над роллю грим є для хореографа певним поштовхом і стимулом до, подальшого розкриття образу. Створення сценічного образу – це підпорядкування основній ідеї всього, що робиться на сцені. Грим – один із найважливіших компонентів його створення [2]. Тому дуже важлива наявність в навчальній програмі інтегрованого курсу «Режисура в танці» такого модулю як «Грим». Його мета познайомити студентів з мистецтвом гриму та навчити створювати художні образи використовуючи різноманітний грим та інші необхідні матеріали та косметичні засоби. Такі знання і вміння необхідні хореографу і як виконавцю і як педагогу.

Уміння наносити грим – справжнє мистецтво. Завдяки вдало підбраному гриму та костюму можна змусити глядача повірити, що перед ним знаходиться той чи інший герой. Для цього актор, танцівник, співак і в тому числі педагог повинен знати всі виразні можливості гриму і бути технічно озброєним. Тільки тоді йому вдасться зробити грим гнучким виразним засобом у своїх руках [2]. Процес створення гриму потребує особистої уваги, тонкої спостережливості, гострого чуття та фантазії, вміння побачити в оточуючих те, що може допомогти у створенні гриму. Усі практичні заняття присвячені створенню різних образів від старенької бабусі до фантастичного казкового героя. Так чи інакше процес створення гриму – це процес творчий, а, отже він великим чином сприяє розвитку творчого потенціалу як майбутніх вчителів хореографії так і в майбутньому їх вихованців.

Модуль «Основи сценарної роботи» покликаний допомогти студентам у справі оволодіння теоретичними засадами драматургії та практичними навичками сценарної творчості. Серед теоретичних та практичних завдань виокремлюється виховання жаги до творчого пошуку, до експериментальних методів сценічного відтворення різноманітних ідей, сюжетів, суспільних явищ різними видами мистецтва та хореографії зокрема. Під час виконання практичних робіт студенти вчаться формулювати мету і ставити цілі, підбирати назву та форму проведення заходу, відповідно поставлених задач, підбирають документальний і художній матеріал та працюють над його монтажем. Практичним результатом творчої роботи є написання сценарних розробок, згідно законів драматургії.

Модуль «Основи сценарної роботи» тісно пов'язаний з іншим модулем «Теорія і методика організації масових танцювальних заходів», адже кожен захід повинен мати сценарій. Педагогічна майстерність будь-якого педагога і педагога-хореографа зокрема, неможлива без активного застосування різноманітних форм виховної роботи, серед яких особливої уваги заслуговують масові форми роботи. До масових танцювальних заходів можна віднести зустрічі або майстер-класи з видатними/цікавими хореографами, огляди, конкурси, відзначення традиційних народних свят, фестивалі, тематичні вечори та інші. Метою даного модулю є оволодіння студентами змістом, методикою організації та принципами режисури хореографічних масових заходів. У ході викладання студенти оволодівають методикою організації підготовки та проведення масових свят, враховуючи специфіку організації масових заходів у хореографії, а також удосконалюють вміння складати сценарії для різних видів хореографічних масових заходів, вчать організувати та проводити такий захід. Звичайно, організація та проведення танцювального масового заходу – це величезна рутинна справа, яка вимагає не абияких організаторських здібностей, проте в першу чергу, організатор має бути людиною творчою. Величезна кількість різноманітних танцювальних шоу, до яких звик сучасний глядач, стимулює педагога-хореографа перебувати у постійному творчому пошуку. Під час практичних занять студенти аналізують різні форми хореографічних заходів за напрямками діяльності, специфіку їх організації, підбирають свої варіанти для вирішення поставлених задач.

Як бачимо, інтегрований курс «Режисура в танці» включає в себе величезний обсяг матеріалу, але якщо говорити про результат, то можна переконатися, що усі ці складові тісно пов'язані між собою, а результатом є хореографічна вистава, де студенти є і сценаристами, і виконавцями, і хореографами, і режисерами-постановниками, і гримерами, і костюмерами, і організаторами заходу. Це результат великої творчої праці. Від задуму та ідеї до афіші і запрошень – усе в руках студентів під керівництвом викладача. Студенти як справжні режисери проходять весь процес підготовки та проведення того чи іншого заходу. Це складна але неймовірно цікава творча робота. Тут важливо пам'ятати, що саме творчість спонукає студента здійснювати безперервний пошук, робити власний вибір, брати на себе відповідальність за результат своєї і колективної творчої роботи та розвивати власний творчий потенціал [1].

Отже, інтегрований курс «Режисура в танці» є однією з перспективних інновацій, яка закладає нові умови діяльності викладачів та студентів, що має вплив на ефективність сприйняття студентами навчального матеріалу, розвиток їх творчого потенціалу та формування у студентів професійної спрямованості, що сприяє удосконаленню компетенції майбутнього фахівця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрощук Л. М. Розвиток творчого потенціалу в процесі постановки творчого проекту як аспект професійної підготовки майбутнього вчителя хореографії / Л. М Андрощук // Сучасні стратегії розвитку хореографічної освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Умань, 23–24 травня 2014 р.) / ред. кол. О. В. Дудник, Л. М. Андрощук. – Умань: ФОП Жовтий О. О., 2014. – С. 7–12.
2. Грим :навчально-методичний посібник / уклад. Л. Ю. Гекалюк – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. – 120 с.
3. Коменський Я. А. «Обрані педагогічні твори». Т.2. – М.: Педагогіка, 1982.
4. Кондаков Н. Логический словарь-справочник. / Н. Кондаков. – М.: Наука, 1975. – 720 с.
5. Кох И. Э. Основы сценического движения [Електронний ресурс] / И. Э. Кох – Режим доступу: <http://log-in.ru/books/osnovy-scenicheskogo-dvizheniya-kokh-i-e-raznoe/>
6. Основи сценічного руху : навчально-методичний посібник для студентів мистецько-педагогічних спеціальностей / уклад. Людмила Юрїївна Гекалюк. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. – 120 с.
7. Шелудько І. Роль інтегрованих спецкурсів до підготовки майбутніхучителів технологій / І. Шелудько // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер. : Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 132. – С. 159–162. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2014_132_42